

Т. М. Моїсеєва

КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА ЕТНОГРАФІЇ УКРАЇНИ ОНПУ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІСТОРІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ

***Ключові слова:** Одеський політехнічний університет, кафедра Історії та етнографії України, завідувач кафедри Г. І. Гончарук, методична робота, колектив кафедри.*

***Ключевые слова:** Одесский политехнический университет, кафедра Истории и этнографии Украины, заведующий кафедрой Г. И. Гончарук, методическая работа, коллектив кафедры.*

***Key words:** Odessa Polytechnic University, the department of History and Ethnography of Ukraine, G.I. Goncharuk as the head of the department, methodical work, the staff of the department.*

Історія заснованого майже 100 років тому Одеського політехнічного університету, на наш погляд, ще не знайшла гідного висвітлення. Довгий час чи не єдиним джерелом інформації про ВНЗ була видана у 1968 р. книга «Одесский политехнический институт» [1].

В часи незалежності інтерес науковців до цієї проблеми зростає. В цей період вийшло друком декілька публікацій, присвячених історії та діяльності Одеського політеху. Так, у 1998 р. побачила світ праця довідкового характеру, приурочена до 80-ї річниці вузу [2]. У 2000 та 2003 роках витримала два видання книга «История Одесского политехнического в очерках» [3].

В 2009 р. у збірнику «Труды Одесского политехнического университета» була надрукована стаття В. П. Малахова та В. І. Бондаря, в якій знайшла відображення доля політеху часів Другої світової війни [4].

До чергової річниці ОНПУ (90-річчя) було видано спеціальний випуск «Трудов Одесского политехнического университета», де низка статей була присвячена історії та функціонуванню структурних підрозділів ОНПУ — інститутів та факультетів [5].

Відаючи належне зусиллям науковців у відтворенні історичного шляху «alma mater», слід відзначити, що за винятком публікації 1968 р., одним з авторів якої був кандидат історичних наук, завідувач кафедри історії КІРС Є. І. Цимбал, всі інші згадані праці написані не професійними істориками, а керівниками внз та його структурних підрозділів.

На наш погляд, залучення до написання історії ОНПУ професіоналів відкрило б перспективи підготовки фундаментальної праці, що базувалася б на широкому колі архівних джерел (в тому числі нещодавно відкритих), нормативних документів органів влади та управління; врахуванні новітніх підходів історичної науки до оцінки тих чи інших періодів нашої минувшини, зокрема — періоду заснування політеху.

В історіографії ОНПУ практично не представлені наукові розвідки, метою яких було б дослідження історії та діяльності важливої ланки будь-якого виз — кафедр. Поява таких праць дала б можливість доповнити, деталізувати історію нашого вузу, зробити її більш яскравою, адже велике складається з малого (підтвердженням цього є те, що в останні роки все більшої популярності в історичній науці набуває один з розділів історії — мікроісторія). Окрім цього, вивчення роботи кафедр допомогло б виокремити її сильні та слабкі сторони, окреслити шляхи подальшого розвитку.

Метою статті є висвітлення головних етапів формування кафедри Історії та етнографії України та деяких аспектів її функціонування. Враховуючи те, що наукова діяльність колективу вже знайшла достатнє відображення [6], ми зупинимося на короткому огляді методичної роботи.

Кафедра Історії та етнографії України в її сучасному вигляді пройшла тривалий шлях становлення. Так, у 1964 р. на основі кафедри марксизму-ленінізму була утворена кафедра Історії КПРС, яка проіснувала до 1988 р. Серед керівників кафедри цього періоду можна назвати канд. іст. наук Є. І. Цимбала [7], Г. О. Афіногенова.

З 1982 р. кафедру очолює Г. І. Гончарук (з 1984 р. — доктор історичних наук, з 1985 р. — професор) [8].

В подальшому кафедра зазнала ще декількох метаморфоз. У 1988 році на кадровій і матеріальній базі кафедри Історії КПРС була створена кафедра Історії та політології, а в 1991 році вона перетворилась на кафедру Історії та соціології. Після відокремлення від неї кафедр Політології, а також Соціології та психології, у 1993 році кафедра отримала теперішню назву — Історії та етнографії України [9].

Наприкінці 2000 р. кафедра Історії та етнографії України як структурний підрозділ увійшла до складу новоутвореного Гуманітарного факультету [10].

Дуже важливі зміни в житті кафедри відбулися в останні 17 років. Зусиллями завідувача кафедри Г. І. Гончарука у 1995 р. на кафедрі вперше в технічному вищому навчальному закладі в Одесі була відкрита аспірантура, в 1997 році — докторантура, а з 2003 року колектив кафедри започаткував видання періодичного наукового збірника «Інтелігенція і влада» в серіях Історія (визнаний фаховим Постановою ВАК України від 19.01.2006 р. № 2–05/1), Політологія та Соціологія [11].

Кафедрою було проведено дві всеукраїнські науково-методичні конференції: «Проблеми викладання історії народів України в технічному вузі» 18–20 вересня 1991 року та «Проблеми поширення досвіду викладання та вивчення історії України в технічних вищих навчальних закладах» 28–29 травня 1993 року (див. ст. Голудець Г. М.).

Це сприяло як активізації наукової роботи колективу кафедри, так і підвищенню її престижу в науковому світі.

Методична робота на кафедрі ведеться в декількох напрямках. Важливу роль в її організації відіграє науково-методичний семінар (керівники — проф. Гончарук Г. І., доц. Мельник О. В.), на якому дискутуються не лише актуальні проблеми сучасної історичної науки, а й питання методики викладання, пошуки та шляхи впровадження новітніх методик (в тому числі тестової системи перевірки знань студентів, Болонської системи), виносяться на обговорення методичні матеріали, підготовлені викладачами кафедри.

Наприклад у 2010–2011 та 2011–2012 навчальних роках викладачі кафедри в своїх доповідях на науково-методичному семінарі робили огляд новітніх публікацій по всіх темах курсу «Історія України», що, безперечно, сприяло підвищенню якості викладання предмету.

Ще одним напрямком методичної роботи є методичне забезпечення дисциплін, що закріплені за кафедрою. Слід відзначити, що з утворенням Гуманітарного факультету, їх коло значно збільшилося. Так, окрім дисциплін «Історія України» та «Історія інженерної діяльності» (доц. Богуславська Ю. Ю.), викладачі кафедри розробили та впровадили в навчальний процес наступні навчальні предмети: «Архівознавство» (доц. Дузь Л. П.), «Всесвітня історія» (доц. Федорова А. І.), «Етнографія України» та «Основи етнопсихології» (доц. Тхоржевська Т. В.), «Історія соці-

альної роботи в Україні» (доц. Моїсеєва Т. М.), «Соціальна демографія та етнографія» (доц. Богуславська Ю. Ю.), спецкурс «Університетська освіта і Болонський процес» (доц. Мельник О. В.).

По всіх навчальних курсах було підготовлено робочі і навчальні програми, конспекти лекцій.

Значну увагу колектив кафедри приділяє розробці методичних рекомендацій по окремих дисциплінах для студентів як очної, так і заочної форм навчання.

Приміром, по основному кафедральному предмету — Історія України методичні рекомендації та тематику контрольних робіт для студентів заочної форми навчання вже багато років готують проф. Гончарук Г. І., доц. Моїсеєва Т. М., доц. Мельник О. В.

У формуванні планів семінарських занять (історія України) для студентів стаціонару в різні часи брали участь проф. Гончарук Г. І., доц. Тхоржевська Т. В., доц. Федорова А. І.

Розроблені (викладачами, які читають ці навчальні курси) і запропоновані студентам різних форм навчання методичні рекомендації і по так званих «авторських дисциплінах», переліченим вище.

У 2010 р. побачив світ навчальний посібник «Історія інженерної діяльності», підготовлений доцентом кафедри Богуславською Ю. Ю. і рекомендований Міністерством освіти і науки України для студентів вищих технічних навчальних закладів [12].

Велика робота проводиться по створенню бази наочних приладь. Так, на кафедрі впродовж багатьох років створюється банк карт, схем, таблиць по різних періодах історії України, всесвітньої історії. Ведеться робота по формуванню банку документальних та художніх кінострічок, присвячених тим чи іншим історичним подіям.

Аналізуючи методичну роботу кафедри, не можна не відмітити і діяльність методичної групи (доценти Мельник О. В., Овсієнко С. Л., асистент Кучерук М. С.), завданням якої є формування модульних та екзаменаційних білетів, білетів для вступу в аспірантуру та складання кандидатського іспиту по спеціальності 07.00.01.

Але найголовніший здобуток кафедри — це люди, колектив: викладачі, аспіранти, лаборанти. Всі вони творили історію кафедри, формували її імідж.

У свій час в колективі працювали ветерани Великої Вітчизняної війни Афіногенов Г. О., Гречуха І. В., Мірошніченко В. Г., Харченко І. Н., Яшніков В. Г. Вони, як і доценти Костічкіна З. Ф., Малуха Н. Т., Хохлов В. Г., передавали свої знання, педагогічний та життєвий досвід не лише студентам, а й молодим викладачам.

Випускники нашої аспірантури та докторантури користуються попитом на ринку праці, займають почесні посади. Так, доктор історичних наук, професор Л. І. Сухотеріна працює завідувачем кафедри політології ОНПУ; доктор педагогічних наук, професор Л. Б. Кулікова — завідувачем кафедри історії України методики викладання Херсонського державного університету; кандидат історичних наук, доцент А. Г. Зінченко — заступником директора з наукової роботи Державного інституту розвитку сім'ї та молоді, м. Київ.

Колишні аспіранти та викладачі кафедри, які з різних причин залишили колектив, працюють не тільки на інших кафедрах ОНПУ — *політології* (Шановська О. Л., Мамонтова Е. В.), *права* (Воробйова Г. В., Кривдіна І. Б., Татакі Д. М., Шевченко І. Б.), *культурології та мистецтвознавства* (Краснокутський Г. Є., Тхоржевська Т. В.), а й в інших вишах Одеси — *Одеській філії Європейського університету* (Дузь Л. П. — зав. кафедри соціально-гуманітарних дисциплін). Випускники нашої аспірантури працюють у внз Києва, Івано-Франківська, Миколаєва.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що становлення кафедри історії та етнографії України відбувалося шляхом еволюції назви та навчально-наукового профілю у відповідь на виклики часу.

Найбільш суттєві зрушення в діяльності кафедри пов'язані зі здобуттям Україною незалежності, що, в свою чергу, позначилося на активізації як наукової, так і методичної роботи колективу.

Джерела та література

1. Одесский политехнический институт: краткий исторический очерк (1918–1968) / Авторы-составители: Е. И. Цымбал, В. В. Никулин. — Издательство Киевского университета, 1968. — 223 с.
2. Одесский государственный политехнический университет. 1918–1998: справ. изд. / Под ред. В. П. Малахова. — Одесса: ОГПУ, Астропринт, 1998. — 168 с.

3. История Одесского политехнического в очерках / Авторы-составители Ю. С. Денисов, В. И. Бондарь; под ред. В. П. Малахова. — Одесса: ОГПУ, Астропринт, 2000. — 442 с.; Изд. 2-е, перераб. и доп. — Одесса: ОНПУ, Астропринт, 2003. — 656 с.
4. В. П. Малахов, В. І. Бондар. Одеський індустріальний (політехнічний) інститут в 1941–1945 рр. // Труды Одесского политехнического университета. — 2009. — вып. 1(31). — С. 256–258.
5. Андрищенко О. А., Герасимьяк Р. П., Гололобов В. В. та ін. Історія наукової та навчальної діяльності Інституту електромеханіки та енергоменеджменту ОНПУ // Одеський політехнічний: 90 років творчої діяльності (1918–2008). — Труды Одесского политехнического университета. — 2008. — спецвыпуск. — С. 25–44; Баканурський А. Г., Краснокутський Г. Є., Місюн А. В. Гуманітарний факультет // Там само. — С. 157–164; Дащенко О. Ф., Максимов В. Г., Гончарова О. Е. Наукові школи і досягнення Інституту машинобудування ОНПУ в 1918–2008 рр. // Там само. — С. 83–97; Нестеренко С. А., Шапо Ф. С. Інститут комп'ютерних систем // Там само. — С. 59–82; Тонконогий В. М., Лінчевський П. А., Гусарев В. С. Інститут промислових технологій, дизайну та менеджменту. — Там само. — С. 107–124 та ін.
6. Гончарук Г. І. Наукові дослідження на кафедрі історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету (1964–2007 р.) // Інтелігенція і влада. Громадсько-політичний науковий збірник. Вип. 10. Серія: історія. — Одеса: Астропринт, 2007. — С. 153–165; Гончарук Г. І. Історія Народного Руху як об'єкт наукових досліджень. // Інтелігенція і влада. Громадсько-політичний науковий збірник. Вип. 19. Серія: історія. — Одеса: Астропринт, 2010. — С. 199–203; Садовська Н. Ю. Інтелігенція і влада // Інтелігенція і влада. Громадсько-політичний науковий збірник. Вип. 19. Серія: історія. — Одеса: Астропринт, 2010. — С. 247–250.
7. Одесский политехнический институт: краткий исторический очерк (1918–1968)... — С. 161, 162.
8. http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/iiv/goncharuk.html.
9. Гончарук Г. І. Наукові дослідження на кафедрі історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету (1964–2007 р.) // Інтелігенція і влада. Громадсько-політичний науковий збірник. Вип. 10. Серія: історія. — Одеса: Астропринт, 2007. — С. 154.
10. Баканурський А. Г., Краснокутський Г. Є., Місюн А. В. Гуманітарний факультет // Труды Одесского политехнического университета. — 2008. — спецвыпуск. — С. 157.
11. <http://hsf.next3.opu.ua/hue/faculty/history>.
12. Богуславська Ю. Ю. Історія інженерної діяльності: Навчальний посібник. Частина 1. Передісторія. Стародавній світ та середньовіччя. — Од.: ВМВ, 2010. — 192 с.

Анотації

Моисеева Т. Н. Кафедра истории и этнографии Украины: некоторые аспекты истории и деятельности.

В статье рассматриваются важнейшие вехи становления кафедры истории и этнографии Украины, а также некоторые аспекты ее деятельности, в частности — основные направления и особенности методической работы.

Moiseeva T. M. The department of History and Ethnography of Ukraine: some aspects of the history and activities.

The article discusses the most important milestones in the formation of the department of History and Ethnography of Ukraine as well as some aspects of its activities, in particular the major trends and features of methodical work.

Л. І. Сухотеріна

ВІДОМИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИК — ГРИГОРІЙ ІВАНОВИЧ ГОНЧАРУК

(з нагоди 75-річчя з дня народження
та 30-річчя перебування на посаді завідувача кафедри
Одеського національного політехнічного університету)

Ключові слова: відомий український історик, завідувач кафедри, Одеський національний політехнічний університет, наукова діяльність.

Ключевые слова: известный украинский историк, заведующий кафедрой, Одесский национальный политехнический университет, научная деятельность.

Key words: a famous Ukrainian historian, the head of the department, Odessa National Polytechnic University, scientific activity.

У серпні 2012 року виповнюється 75 років з дня народження і 30-та річниця перебування на посаді завідувача кафедри історії та етнографії України Одеського політехнічного університету відомого українського історика доктора історичних наук, професора, заслуженого працівника освіти України Григорія Івановича Гончарука.

Г. І. Гончарук народився 9 серпня 1937 року в с. Новогеоргіївка Ананівського району Одеської області. По закінченні Васильківського військового авіаційного училища (1959)